

Politik Ekonomik Kuram
Dergi Web Sitesi: <http://dergipark.gov.tr/pek>

Çin'in Küresel Gıda Politikası ve Modern Gıda Rejimindeki Rolü

Orhan ŞİMŞEK¹

Makale Bilgileri

Makale Geçmişi:

Makalenin Yüklendiği Tarih: 14.05.2019

Makalenin Kabul Edildiği Tarih: 28.05.2019

Anahtar Kelimeler: Çin, Küresel Gıda Rejimi, Neo-Merkantilizm.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Artvin Çoruh Üniversitesi, Hopa İİBF, İktisat Bölümü, simsekorhann@gmail.com, ORCID: 0000-0002-1636-9684

Özet

Devlet-piyasa ilişkilerini ve kapitalizmdeki dönüşümleri net biçimde gösteren bir laboratuvar konumunda olan küresel gıda sektöründe, bir yandan neo-liberal eğilimler diğer yandan neo-merkantilist eğilimlerin artması, mevcut gıda rejiminin hibrid bir rejim olarak nitelenmesini beraberinde getirmiştir. Çin’in özellikle devlet şirketleri öncülüğünde gerçekleştirdiği tarımsal doğrudan yabancı yatırımlarının giderek artması ve bu yatırımların çoğunlukla satın alma-birleşme şeklinde gerçekleşmesi, küresel gıda rejimindeki ağırlığını artırabilecek niteliktedir. Hem artan nüfusunun gıda ihtiyacını karşılamak ve gıda güvenliğini sağlama almak hem de küresel gıda ekonomisindeki üretim ve değer zincirlerine eklenerek söz sahibi olma gayesi güden Çin’in bu faaliyetleri küresel gıda rejiminin de yeniden düşünülmesini beraberinde getirmiştir. Bu bağlamda çalışmada, küresel gıda rejiminde Çin’in artan rolü ve küresel gıda politikaları ve mevcut gıda rejimine etkileri üzerine bir değerlendirme yapılacaktır.

China's Global Food Policy and Its Role in Modern Food Regime

Abstract

In the global food sector, which is a laboratory that clearly demonstrates state-market relations and transformations in capitalism, the neo-liberal tendencies, on the one hand, and the rise of neo-mercantilist tendencies have led to the characterization of the current food regime as a hybrid regime. The fact that China's agricultural direct foreign investments, especially under the leadership of state-owned companies, is gradually increasing and these investments are mostly realized in the form of mergers & acquisitions, can increase the weight of China in the global food regime. To meet the food needs of its growing population and to ensure food safety and to have a say in the global food economy by integrating it into the production and value chains, these activities of China have led to a rethinking of the global food regime. In this context, the study will examine the increasing role of China in the global food regime and its impact on the global food policies and the current food regime.

Keywords: China, Global Food Regime, Neo-Mercantilism

1. Giriş

Uluslararası politik iktisadi düzendeki hareketlilik ve dönüşüm, tüm sosyoekonomik alanlara etki ettiği gibi tarım ve gıda alanını da etkilemektedir. Uluslararası politik ekonomi yazınında diğer alanlara göre geri planda tutulsa da politik ekonominin özü olan devlet-piyasa ilişkilerini en iyi yansıtan sektör olarak tarımsal gıda, en az enerji sektörü kadar önem arz etmektedir. Başta artan dünya nüfusunun etkisiyle ülkeler, enerji güvenliği gibi gıda güvenliği politikalarını da uygulamaya koymaktadırlar. Gıdaya erişim sorununu ortadan kaldırmak ya da asgariye düşürmek adına uygulanan gıda güvenliği politikaları, enerji politikaları gibi neo-merkantilist bir karakteristiğe sahiptir. Bu bağlamda neo-merkantilist gıda politikalarının en önde gelen ülkesi Çin’dir. Diğer birçok sektörde olduğu gibi tarımsal gıda sektöründe de devletçi-neo-merkantilist stratejileri benimseyen Çin, artan nüfusun gıda ihtiyacını karşılamak ve dünya genelinde gıda sektöründe ağırlığını hissettirmek amacıyla küresel bir gıda politikasına sahiptir. Bir yandan ABD öncülüğündeki neo-liberal düzen, diğer taraftan Çin öncülüğünde neo-merkantilist stratejiler günümüz küresel politik ekonomisinde birçok kutuplu düzen yaratmıştır. ABD hegemonyasındaki tek kutupluluktan çok kutupluluğa kayış ve bu çerçevede kapitalizmin farklı türlerinin mücadelesi, gıda sektörüne de yansımıştır. Özellikle gelişen piyasalar denilen BRICS ve yakın ülkeler öncülüğünde yeniden şekillenen bir küresel gıda sektöründen bahsetmek mümkündür.

Neo-liberal ya da modern gıda rejimi biçiminde adlandırılabilir ve küreselleşme süreciyle ifade edilen bu dönem bir yandan neo-liberal ilkeler diğer yandan neo-merkantilist gelişmeler çerçevesinde tartışmalı bir hale geldi. Bu bağlamda mevcut gıda rejiminin neo-liberal olmaktan uzaklaşıp uzaklaşmadığı tartışılmaya başlandı (Belesky ve Lawrence, 2018).

Bu noktada, küresel gıda sistemini nitelerken kullanılan gıda rejimi kavramını kısaca izah etmek gerekmektedir. Gıda rejimi, uluslararası politik ve iktisadi gelişmelerin ve dolayısıyla devletin gıda sektörüne etkisini anlatmaya yardımcı olarak Friedmann ve McMichael (1989) tarafından geliştirilmiş bir yöntem ve ifade biçimidir. Dolayısıyla çalışmada, bu yaklaşımdan yararlanılacak ve küresel gıda sektörü gıda rejimi olarak ifade edilecektir. Gıda rejimleri yaklaşımı, küresel ekonomi politikteki değişimlerin gıdaya yansımalarını ve devletin gıda alanındaki rolünü anlama ve analiz için önemli bir yöntemdir. Bu bağlamda, gıda rejimleri yaklaşımıyla, gıda ve devlet ilişkileri kapitalizmin sürekli olarak dönüşüm içinde olması çerçevesinde açıklanabilir:

“Gıda rejimi kavramı, kapitalist gıda ilişkileri tarihindeki yalnızca yapılandırılmış anların ve geçişlerin değil, aynı zamanda kapitalizmin tarihinin kendisinin de kilidini açmak için bir anahtardır. Bu, gıda rejimi, kapitalist tarihin temelini oluşturan bir tür olarak, gıda malında somutlaşan çoklu belirlemeler üzerinde önemli bir optik. Bu nedenle, gıda rejimi kavramı, önemli tarihsel anlardaki belirli jeo-politik, sosyal, ekolojik ve beslenme ilişkileriyle, metadan nesne olarak metaya ilişki olarak yeniden odaklanmamızı sağlar (McMichael, 2009: 163).”

Bu açıdan gıda rejimi², gıda üretim ve tüketimi çerçevesindeki gelişmeler ışığında küresel kapitalizmdeki dönüşümlerle ilgili de fikir vermektedir (Çaşkurlu, 2012). Gıda rejimi analizi ile tarım üzerinden kapitalizmin teorik ve tarihsel bağlamda değerlendirmesi söz konusudur (Bernstein, 2016). Dolayısıyla gıda rejimi, gıda üretimi ve tüketiminde ülkelerarası işleyişi ve ilişkileri kapitalist sermaye birikim süreçlerine de bağlamaktadır (Sarıöz Gökten ve Gökten, 2017:14).

Günümüz gıda rejimi, neo-liberal özellikleri ve finansallaşma dinamiklerini barındırırken diğer taraftan dünyanın en büyük ikinci ekonomisi ve yükselen gücü konumundaki Çin’in devletçi etkileri de artmaktadır. Bu bağlamda çoğunlukla devlet kurumları (devlet şirketleri ve ulusal varlık fonları) küresel gıda değer zincirlerinde ağırlıklarını arttırmaktadır. Çin, özellikle sermaye ihracatçısı rolü ile tarımsal dış yatırımlar, satın alma ve birleşmeler ile Güney-Güney ticaret ağlarının genişlemesinde önem arz etmektedir (Belesky ve Lawrence, 2018).

Modern gıda rejimi, Çin’in artan ağırlığıyla ortaya çıkan küresel politik iktisadi gelişmelerin yani çok kutuplu bir dünya ekonomisi inşasının etkisiyle bir geçiş aşaması olarak da ifade edilmektedir. Bir yandan finansallaşma, çok uluslu şirketler ekseninde neo-liberal küreselleşme, diğer yandan Çin öncülüğünde devletçi küreselleşme ve tarımsal neo-merkantilizm küresel gıda rejimindeki güç ilişkilerinin yeniden şekillenmesini beraberinde getirmektedir (Belesky ve Lawrence, 2018). Çin’in, dünyanın en büyük ikinci ekonomisi, en büyük ihracatçısı ve yükselen bir sermaye ihracatçısı olarak ağırlığını artırması küresel gıda rejiminde de doğal olarak etkisini hissettirmektedir.

Çalışmada ilk olarak, Çin’in küresel gıda politikasının unsurları konu edinilecek olup ardından küresel gıda politikası bağlamında yapmış olduğu doğrudan yabancı yatırımlar incelenecektir.

² Gıda rejimi ile ilgili dönemselleştirme ve genel değerlendirme için bkz. Friedmann ve McMichael (1989), Friedman (2009), Bernstein (2016).

2. Çin’in Küresel Gıda Politikası

Dünya ekonomisinin yükselen aktörü Çin, küresel gıda rejiminin de önemli bir unsuru olarak göze çarpmaktadır. Küresel düzeyde gücün yeniden şekillendiği ve ekonominin yeniden yapılandığı bir süreç olarak çok kutuplu düzen, gıda rejiminin de yönünü değiştirmektedir. Bu değişimin altyapısını da başta Çin olmak üzere, yükselen güçler oluşturmaktadır.

Duggan ve Naarajärvi (2015: 951)’ye göre, dünya nüfusunun yüzde 20’sinden fazlasına sahip olan Çin, ekilebilir alan bağlamında dünya arazilerinin yüzde 8.5’ünü ve dünya su rezervlerinin yüzde 6.5’ünü elinde tutmaktadır. Bu nedenle Çin’in kendi kaynaklarıyla nüfusuna yeteri kadar gıda üretmesi mümkün görünmemekte ve bu kısıtlardan ötürü her dönemde gıda güvenliği öncelikli bir politika olmaktadır. Dışa açılma reformlarının başlamasıyla birlikte Çin Devleti tarımı modernize etmeyi ve böylelikle gıda üretimini artırmayı hedeflemektedir. Ancak giderek artan nüfus ve talep nedeniyle Çin gıdada kendine yeter bir konumda değildir (Thomas, 2013). Bu bağlamda özellikle ithalat ve dış yatırımlarla gıda güvenliğini sağlama çabasındadır. Çin, uzun bir süredir devlet müdahalesinde olan tarım sektöründeki devlet şirketleri aracılığıyla dış yatırımlara yönelerek gıda güvenliğini sağlamaya girişti (Lin, 2017).

Söz konusu durum Çin’i küresel gıda rejiminin önemli bir aktörü olmaya doğru götürmektedir. Özellikle Çin’in başını çektiği Güney ülkeleri arasında artan ticaret ve yatırım akımları mevcut gıda rejiminin yapısını değiştirmektedir. Beleksy ve Lawrence (2018)’a göre modern gıda rejiminde Güney-Güney ticaret akımları 2009-2013 yılları arasında yüzde 80 artış göstermiştir. Çin’in küresel gıda politikası temel olarak “bringing in” yani “ülkeye getirme” ve branching out yani “dışarıda genişleme” ilkesine dayalıdır (Lin, 2017; Zhang, 2019). Başta gelişmiş teknolojiler olmak üzere tarım ve gıda sektörlerinde modernizasyon sağlayacak teknik gelişmelerin özümsemesi temel kıstaslardan biridir. Bu bağlamda, Çin’in gıda politikası geniş kapsamlı ve çok yönlüdür. Çin, sadece artan nüfusun gıda ihtiyacını karşılayacak ithalatı ve yatırımı yapmak değil, aynı zamanda gıda ihracatında da liderliğe oynama arzusundadır. 2015 yılı itibariyle dünyanın en büyük üçüncü tarımsal gıda ihracatçısı olan ülke, hem yakın politik ilişkileri hem de coğrafi bağlamda yakınlığı da hesaba katarak hareket etmektedir. Başta soya fasulyesi olmak üzere benzer ürünlerde artan talebini Amerika kıtasından sağlarken pirinç ve buğdayı daha çok Güneydoğu Asya ve Sovyet Sonrası ülkelerden karşılamaktadır. Ayrıca 2013 yılında açıklanan Kuşak ve Yol Girişimi de Çin’in küresel gıda politikasını önemli ölçüde etkilemiştir. Özellikle Kuşak ve Yol’un rotasındaki ülkelerle tarımsal ticarete yönelme ve yatırım planları bunu göstermektedir. Sadece Asya ve Kuşak ve Yol Girişimi rotasındaki ülkeler değil aynı zamanda Latin Amerika da tarımsal gıda bağlamında Çin’in önemli bir ortağı

olarak görülmektedir. Latin Amerika, Çin’e en çok soya ihraç eden bölgelerin başında gelmektedir. Diğer yandan Afrika kıtasında da tarımsal faaliyetlerini geliştirme çabasında olan Çin, başta tarımsal teknoloji ve yönetim tecrübelerini öğrenme gibi amaçlarla ABD, Avrupa ülkeleri ve Avustralya’yı da önemli ticaret ve yatırım alanları olarak görmektedir (Zhang, 2019: 50-53).

Zhang (2019, 53-56)’e göre Çin’in küresel gıda politikasının özetleyici beş temel unsuru vardır. Bunlardan ilki Çin’in tarımsal ithalatını çeşitlendirme arzudur. Bu bağlamda, gıda güvenliği açısından uluslararası piyasadan daha fazla gıdayı ülkeye çekmek istemektedir. İkinci unsur ise tarımsal dış yatırımları genişletmektir. Özellikle Asya, Afrika ve Latin Amerika’da hedeflediği genişleme ile üretim, pazarlama, nakliye, depolama, işleme safhalarında küresel bir sistem oluşturma isteğindedir. Üçüncü unsur, yumuşak güç olma doğrultusunda tarımsal ticaret ortağı olduğu ülkelerle istikrarlı ilişkiler ve güçlü bağlar kurma arzudur. Dördüncü unsur, ülkenin gıda güvenliğini artırmaya yönelik küresel düzeyde tarımsal iş birliklerini geliştirerek-özellikle Kuşak ve Yol Girişimi dahilinde-tarım sektörünü serbestleştirmektir. Çin küresel gıda politikasının son unsuru da tüm küresel tarım üretim ağları ve tedarik zincirlerinde Çin’in varlığını daha da artırmak, fiyatlama gücü kazanmak ve ülkenin gıda piyasasını güçlendirmektir.

3. Çin’in Küresel Gıda Politikası Çerçevesinde Dış Yatırımları

Sadece ticaret değil, aynı zamanda doğrudan yabancı yatırımlar çerçevesinde Çin ve diğer güney ülkeleri arasındaki tarım ve gıda alanındaki ilişkiler artış göstermiştir. Halihazırda “küresele gidiş-dışa açılma” politikasını etkin bir şekilde izleyen Çin, 21. Yüzyıl itibariyle doğrudan yabancı yatırımlarını artırmış ve dünyanın en büyük üçüncü sermaye ihracatçısı konumuna gelmiştir. Her ne kadar tarımın bu dış yatırımdaki payları, diğer sektörler göre görece düşük olsa da, özellikle satın alma & birleşme, tarımsal arazi edinme gibi faaliyetler giderek hızlanmaktadır.

2016 yılı verilerine göre Çin’in toplam dış yatırımlarının sadece yüzde 1.3’ü tarım sektöründe gerçekleşmiştir. Sadece büyük şirketler değil, sayısı 1000’i geçen tarımsal firmalar yaklaşık 100 ülkede gıda üretimi değer zincirlerine katılmaya yönelik faaliyet göstermektedir (Zhan, vd, 2018).

Tablo 1. Çin’in tarımsal dış yatırımlarının coğrafi dağılımı (2015, yüzde)

Asya	50
Okyanusya	20

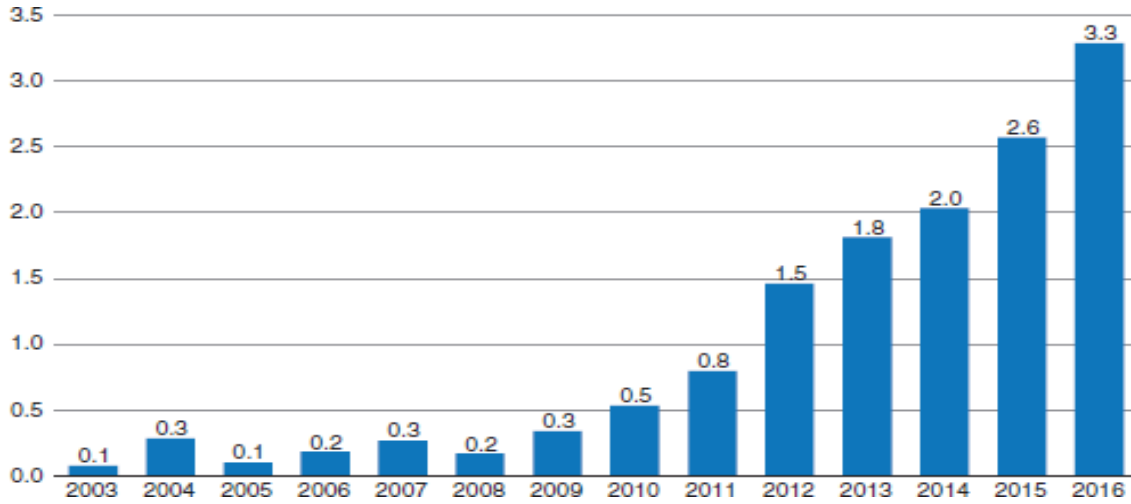
Avrupa	18
Afrika	8
Güney Amerika	3
Kuzey Amerika	1

Zhang, 2019

Çin dış yatırımları, özellikle gıda güvenliğini sağlamak için tarım arazisi edinmeye (land grab) dayalıdır. Afrika’da, Latin Amerika’da-özellikle Brezilya’da bunu görmek mümkündür. Ancak genel olarak dış yatırımlar daha çok Asya ülkelerine odaklanmış durumdadır (Zhang, 2019, 11). Tablo 1’den de görülebileceği gibi, Çin’in tarımsal dış yatırımlarının yarısı, 2015 verilerine göre Asya’da gerçekleşmiştir. Öte yandan Avustralya ve Yeni Zelanda yani Okyanusya da Çin’in tarımsal dış yatırımlarında önemli paya sahiptir. Son yıllarda ilişkilerin geliştirildiği Güney Amerika’nın payı ise henüz yüksek miktarlara ulaşmamış olup, özellikle soya fasulyesi ve benzer ürünler bağlamında Brezilya ile geliştirilen ilişkiler, bu bölgede yatırımların artabileceğine yönelik izlenim vermektedir.

Küreselleşme politikasının bir parçası olarak dış yatırımlarını artırarak büyük sermaye ihracatçıları arasına giren Çin’in, yukarıda ifade edildiği gibi tarımsal dış yatırımları diğer sektörlere göre az görünse de 2003-2016 yılları arasında tarımsal dış yatırımda büyük bir artış sağlanmıştır (Bkz. Şekil 1).

Şekil 1. Çin’in tarımsal dış yatırımları, 2003-2016 (milyar dolar)

Gooch ve Gale, 2018

Çin’in kendine özgü kalkınma modeli yani Washington Uzlaşısı’nı takip etmeyen devletçi ekonomi modelinde (Vadell, 2019) tarım ve gıda sektöründe ağırlıklı olarak dış yatırımları diğer sektörlerde olduğu gibi devlet şirketleri gerçekleştirmektedir. Bu bağlamda, Çin’in küresel gıda politikasının en önemli aktörleri devlet şirketleridir. Başta COFCO olmak üzere,

ulusal varlık fonu CIC, ChemChina gibi kurumlar ticaret ve doğrudan yatırımlar açısından büyük roller üstlenmektedirler.

Tablo 2, 2017 yılında değin en çok dış yatırım yapan Çin şirketlerini göstermektedir. Bu bağlamda tablodan da görüleceği üzere dış tarımsal yatırımları ağırlıklı olarak devlet şirketleri ya da devlet ait çiftlikler gerçekleştirmektedir. 15 şirketin içinde 8 tanesi devlete ait olup, 6 tanesi özel şirket bir tanesi de yarı özel yarı devlete ait bir şirkettir. Sayıca dış yatırım yapan devlet şirketleri-özel şirketler yakın olsa da yatırım miktarı bağlamında Çin devlet şirketleri öne çıkmaktadır.

Tablo 2. En çok tarımsal dış yatırım gerçekleştiren Çin şirketleri

COFCO	Devlet şirketi
Beidahuang Group	Devlete ait çiftlik
Bright Food	Devlete ait çiftlik
Tianjin Julong Group	Özel şirket
Guangdong Guangken Rubber Group Co.	Devlete ait çiftlik
Chongqing Grain Group	Devlet şirketi
Shandong Ruyi Technology Group Co. Ltd.	Özel şirket
Yili Group	Özel şirket
Zhanjiang Huada Trading Co. Limited	Bir kısmı devlet kontrolünde olan şirket
Guangxi Nongken Group	Devlete ait çiftlik
Shanghai Penxin	Özel şirket
Bangbu Yangguang Investment	Özel şirket
Jiangxi Zhengbang Tech	Özel şirket
Zonergy Company Limited (ZTE Corporation)	Devlet şirketi
China National Agricultural Development Group	Devlet şirketi

Zhang, 2019: 54

1949 yılında kurulan COFCO-Çin Ulusal Tahıl, Yağ ve Gıda Maddeleri Kurumu, un, pirinç, yemeklik yağ, et, şeker, süt ürünleri gibi gıda malzemelerinin alım-satım ve işlemlerini gerçekleştirmektedir. Tarım ve gıda alanında Çin’in en büyük şirketi olma özelliği taşıyan kurum, Çin’in ulusal gıda güvenliğini sağlama bağlamında ülkenin küresel gıda politikası ekseninde hedeflere sahiptir (Gooch ve Gale, 2018). COFCO, Çin’in tarımsal gıda ürün zincirinde üretim, dağıtım ve istihdam kanallarından olmak üzere merkezi bir rol üstlenmiştir. 2015 itibariyle dünyanın en büyük dördüncü tahıl ticareti yapan kurumu haline geldi (Belesky ve Lawrence, 2018).

COFCO, Çin’in en çok büyük tarımsal dış yatırımlarını gerçekleştiren kurum olmasıyla öne çıkmaktadır. Örneğin 2012’de Avusturalya’nın önemli şeker firmalarından Tully Sugar’ı, 2014’te Hollanda’nın Nidera firmasının yüzde 51 hissesini, yine 2014’te Hong Kong şirketi Noble Agri’yi satın aldı. Bununla beraber COFCO, özellikle Güney Amerika’da soya fasulyesi, mısır, tahıl üretim ve pazarlama ağlarına erişimini artırdı (Lin, 2017: 122). COFCO, 2016’da ise Nidera firmasının geri kalan hisselerini de satın aldı.

Hem Nidera hem de Noble Agri küresel tarımsal faaliyetleri dönüştürebilecek şirketler arasında yer almaktadır. Bu iki şirket, Brezilya, Arjantin, Avusturalya ve Karadeniz civarında tarımsal üretim zincirlerinde önemli varlık ve faaliyetlere sahiptir (Sippel vd., 2018).

COFCO, 2017 itibariyle ABD’de de doğrudan yatırımlara başlamış ve şirket, bir çiftçi kooperatifi olan Growmark ile ortak olmuştur. Özellikle mısır ve soya fasulyesi konusunda bir merkez olarak Growmark ile Amerika kıtasında faaliyetlerini artırma çabasında olan COFCO, bu yatırımlarında Çin Tarımsal Kalkınma Bankasından da finansman desteği almaktadır (Gooch ve Gale, 2018). COFCO’nun yanında Şangay il yönetiminin mülkiyetinde olan devlet çiftliği konumundaki Bright Foods da önemli dış yatırımlar gerçekleştirmektedir.

Bununla birlikte, Çin varlık fonu CIC de gıda alanında yatırım yapmaktadır. Örneğin 2009 yılında, Noble Agri’nin yüzde 15 hissesini satın alan fon, önceleri tarımla çok fazla ilgilenmezken, 2007-2008 krizi ile birlikte yükselişe geçen bir kurum olarak Çin gıda güvenliği politikasının bir parçası oldu (Sippel vd, 2018).

Elbette sadece bu kurumlar değil, Çin merkezli birçok tarımsal şirket dış yatırımlara yönelmektedir. Tablo 3’te 2013-2017 yılları arasında Çin şirketleri tarafından yapılan en büyük tarımsal satın alma ve birleşme faaliyetleri görülmektedir. Buna göre 2017 yılında ChemChina’nın İsviçre firması Syngenta’yı, Shuanghui’nin ABD’nin Smithfield Foods’u satın alması da büyük yatırımlar olarak dikkat çekicidir.

Tablo 3. Çin şirketleri tarafından gerçekleştirilen bazı büyük dış yatırımlar (satın alma & birleşme)

Yıl	Çin Şirketi	Değer (milyar dolar)	Hisse (%)	Yatırım Yapılan Şirket	Ülke
2017	ChemChina	44	100	Syngenta	İsviçre
2013	Shuanghui	7.1	100	Smithfield Foods	ABD
2013	CIC	2	13	Uralkali	Rusya
2014	COFCO	2	51	Nidera	Hollanda
2012	Bright Foods	1.9	60	Weetabix	Britanya
2014	Bright Foods	1.6	78	Tnuva	İsrail

2014	Legend	1.5	100	Pizza Express	Britanya
------	--------	-----	-----	---------------	----------

Zhang, 2019: 7

Dış yatırımlar bağlamında Çin’in gıda politikasına bakıldığında, ağırlıklı olarak devlet şirketleri tarafından büyük dış yatırımların gerçekleştiği görülmektedir. Neo-merkantilist bir faaliyet olarak değerlendirilebilecek bu gelişmeler ışığında, Çin’in, küresel gıda rejiminin dinamiklerini değiştirebileceği kanısı ortaya çıkmaktadır.

4. Genel Değerlendirme

Uluslararası politik ve iktisadi gelişmelerin gıda sistemine yansımalarını daha iyi analiz edebilmek için kullanılan gıda rejimleri çerçevesinde, neo-liberal gıda rejimi olarak nitelenen, ancak Çin başta olmak üzere neo-merkantilist eğilimler gösteren ülkelerin ağırlığını artırmasıyla ortaya çıkan çok kutupluluk tartışmaları ekseninde neo-liberal karakteristiği tartışılan mevcut gıda rejimi, küresel üretim ağları ve değer zincirlerine, özellikle devlet şirketlerinin eklenmesiyle yeni bir hal aldı.

Küresel ekonomideki ağırlığı giderek artan Çin’in küresel gıda sistemindeki faaliyetlerinin genişlemesi, gıda güvenliği politikası çerçevesinde dış yatırımlarına ağırlık vermesi ve bu yatırımların daha çok satın alma-birleşme, ekilebilir arazi edinme şeklinde olması, Çin tarımsal neo-merkantilizminin görünür unsurları olarak nitelenmektedir.

Bu çerçevede, “ülkeye getirme” ve “dışarıda genişleme” hedeflerine sahip Çin küresel gıda politikası, bu hedefler dahilinde hem artan nüfusun gıda ihtiyacını karşılamak hem gıda güvenliğini sağlama almak hem de küresel gıda rejiminde söz sahibi olmaya çalışmaktadır. Gerçekleştirmiş olduğu dış yatırımlar buna önemli bir örnektir.

Çin’in küresel gıda rejimindeki bu hareketleri, mevcut gıda rejiminin niteliğini değiştirmektedir. Neo-liberal gıda rejimi içerisinde neo-merkantilist eğilimlerin artması, mevcut gıda rejiminin bir geçiş aşaması olarak nitelenmesine (örneğin, Belesky ve Lawrence, 2018) neden olmuştur.

Bu açıdan mevcut gıda rejimi, neo-liberal eğilimlerin ve finansallaşma hareketlerinin sürdüğü, diğer yandan neo-merkantilist uygulamaların arttığı bir süreçtir. Dolayısıyla mevcut gıda rejimini bir geçiş aşamasından öte, doğrudan hibrid/karma gıda rejimi şeklinde ifade etmek, süreci anlamak adına daha yararlı olabilir.

Kaynakça

- Belesky, P. & Lawrence, G. (2018). Chinese state capitalism and neomercantilism in the contemporary food regime: contradictions, continuity and change, *The Journal of Peasant Studies*, DOI: 10.1080/03066150.2018.1450242
- Bernstein, Henry (2016) Agrarian political economy and modern world capitalism: the contributions of food regime analysis, *The Journal of Peasant Studies*, 43:3, 611-647, DOI: 10.1080/03066150.2015.1101456
- Çaşkurlu, S. (2012). Türk Tarımının Üçüncü Gıda Rejimine Eklemlenme Süreci. *Mülkiye Dergisi* 36(3), 61-100.
- Duggan, N. & Naarajärvi, T. (2015) China in Global Food Security Governance, *Journal of Contemporary China*, 24:95, 943-960, DOI: 10.1080/10670564.2015.1013381
- Gooch, E. & Gale, F. (2018). China’s Foreign Agriculture Investments. *USDA Economic Information Bulletin*.
- Friedmann, H. & McMichael, P. (1989). Agriculture and the State System: The Rise and Decline of National Agricultures, 1870 to the Present. *Sociologia Ruralis*, 29,2, 93-117.
- Lin, S. Y. (2017). State Capitalism and Chinese Food Security Governance. *Japanese Journal of Political Science* 18 (1), 106–138. doi:10.1017/S1468109916000335
- McMichael, P. (2009). A food regime genealogy, *Journal of Peasant Studies*, 36:1,139 - 169.
- Sarıöz Gökten, Y. & Gökten, K. (2017). Neoliberal Gıda Rejimi ve Çin’de Gıda Güvencesi: Ekonomi Politik Bir Perspektif. Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 10 (2), 11-28.
- Sippel, S. R., Boehme, M. & Gharios, C. (2018). Strategic financialization? The emergence of sovereign wealth funds in the global food system. In *Financialization of Agri-Food Systems: Contested Transformations*. Eds. Hilde Bjorkhaug, André Magnan, Geoffrey Lawrence. Routledge: 62-84.
- Thomas, N. (2013). Going out: China's food security from Southeast Asia, *The Pacific Review*, 26: 5, 531-562, DOI: 10.1080/09512748.2013.842313
- Vadell, J. A. (2019). China in Latin America: South-South Cooperation with Chinese Characteristics. *Latin American Perspectives*, 46(2), 107–125. <https://doi.org/10.1177/0094582X18815511>
- Zhan, S. Zhang, H. & He, D. (2018). China’s flexible overseas food strategy: food trade and agricultural investment between Southeast Asia and China in 1990–2015, *Globalizations*, DOI: 10.1080/14747731.2018.1491688

Şimşek O. (2019), “Çin’in Küresel Gıda Politikası ve Modern Gıda Rejimindeki Rolü”, Politik Ekonomik Kuram, Cilt 3(1)

Zhang, H. (2019). Securing the ‘Rice Bowl’: China and Global Food Security. Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1007/978-981-13-0236-7>